

Amos Hawley, Urban Society: An Ecological Approach (New York : Ronald Press, 1971), 348 pp., \$ 7.50

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ศาสตราจารย์ ฮอว์ลีย์ ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่ง คือ Human Ecology : A Theory of Community Structure (1950) ซึ่งจัดเป็นตำราชั้นคลาสสิกทางสังคมวิทยาและมนุษย์นิเวศวิทยา หนังสือดังกล่าวขาดตลาดไปนานแล้ว และผู้เขียนก็ได้แก้ไขเพิ่มเติมและพิมพ์ออกมาใหม่แต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกันผลงานล่าสุดของศาสตราจารย์ฮอว์ลีย์ คือ Urban Society ซึ่งเป็นเสมือนการขยายผลงานเดิมออกมาอย่างน่าสนใจยิ่ง โดยที่ได้วางโครงร่างของหนังสือ เพื่อศึกษาดังทฤษฎีทางนิเวศวิทยาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ครั้งแรกของหนังสือเล่มนี้ (บทที่ ๑-๖) ศาสตราจารย์ฮอว์ลีย์ ได้ศึกษาดังการขยายตัวและพัฒนาการของเมืองในอดีต ส่วนครึ่งหลังของหนังสือเป็นการวิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบนครหลวงและระบบเมืองในสังคมนครหลวง (บทที่ ๗-๑๑) รวมทั้งศึกษาดังลักษณะความเป็นเมือง (Urbanization) เพราะการขยายขนาดของเมือง (city growth) ในประเทศด้อยพัฒนา (บทที่ ๑๒-๑๓) และบทสุดท้ายกล่าวถึงลักษณะความเป็นเมืองและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)

บทต้น ๆ เกี่ยวกับความเจริญของเมืองในอดีต ผู้เขียนเขียนได้น่าอ่านและน่าสนใจยิ่ง โดยที่นำเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาศึกษาโดยใช้หลักทางสังคมวิทยาและนิเวศวิทยาวิเคราะห์ความหมาย โดยที่ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจถึงพัฒนาการของเมืองในอดีตว่า ทำไมเมืองต่าง ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลง อาทิเช่น ทำไมประชากรยุโรปลดลงหลังจากจักรวรรดิโรมันสลายตัวลงและต่อมาประชากรเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ แต่สม่ำเสมอในยุคระบบศักดินามีอิทธิพลในยุโรป ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนเกี่ยวพันกันทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติต่อลักษณะความเป็นเมืองในเวลาต่อมาด้วยและในขณะที่การคมนาคมทางบกยังไม่เจริญนัก การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องพิมพ์ในศตวรรษที่ ๑๕ ทำให้ในเวลาต่อมาเมื่อเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ แพร่หลายออกไป ทำให้เกิดการกระจายวัฒนธรรม (diffusion of culture) รวมทั้งเป็นการสร้างสมวัฒนธรรม (accumulation of culture) ด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมนครหลวง ฮอว์ลีย์ เริ่มศึกษาจากชุมชนนครหลวงในบทที่ ๗ อยู่อาศัยในเขตนครหลวง บทที่ ๘ และการจัดระเบียบนครหลวงในบทที่ ๙ และ ๑๐ ซึ่งจัดว่าน่าสนใจ โดยที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์และรวบรวมผลการวิจัยที่สำคัญ ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา ซึ่งเท่ากับเป็นการปรับปรุงหลายส่วนของหนังสือ Human Ecology เดิมให้ทันสมัยขึ้น บทที่ ๑๑ ปัญหาครหลวงนั้น จัดเป็นหัวข้อที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เป็นที่น่าเสียดายว่า ฮอว์ลีย์ ศึกษาถึงปัญหาครหลวงไว้ค่อนข้างสั้น

เกี่ยวกับปัญหาเมืองในประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งฮอว์ลีย์พูดไว้ ๒ บทด้วยกัน โดยกล่าวถึงสาเหตุที่ประชากรในประเทศด้อยพัฒนาเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหลังปี ค.ศ. ๑๙๔๕ เป็นต้นมา ทำให้เกิดการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองเป็นอย่างมาก และทวีปัญหานานาประการ โดยที่การขยายขนาดของเมืองเร็วกว่าการขยายโอกาสที่จะมีงานทำ สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ประชากรในเมืองใหญ่ ๆ เพิ่มขึ้นเร็วมาก โดยที่ Modernization นั้นก้าวหน้าในระดับที่ช้ากว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ฮอว์ลีย์ ได้ศึกษาถึงกระบวนการทำให้เป็นเมือง (Urbanization process) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะต่อสถาบันครอบครัวด้วย

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ อยู่ที่ศาสตราจารย์ฮอว์ลีย์ ได้นำเอาทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้ามาศึกษาร่วมด้วย เพราะปกติแล้วทางนิเวศน์วิทยามักจะวิเคราะห์เพียงการขยายตัวอย่างมีระบบและวิวัฒนาการเท่านั้น (System growth & evolution) แต่หนังสือเล่มนี้ ได้รวมศึกษาถึงมนุษย์เวศน์วิทยาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้วย ถึงแม้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงจะกล่าวไว้ในหลาย ๆ ส่วนของหนังสือเล่มนี้ แต่ฮอว์ลีย์ ได้นำมารวมไว้เป็นพิเศษในบทสุดท้าย อันทำให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในทางวิชาการยิ่งขึ้น

ถ้าจะมีข้อตำหนิอยู่บ้างของหนังสือเล่มนี้ ก็คงเป็นเกี่ยวกับสถิติตัวเลข และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศาสตราจารย์ฮอว์ลีย์ อ้างถึงเกี่ยวกับสังคมนครหลวง ส่วนใหญ่เป็นของประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงจะชี้ให้เห็นว่า ผลงานวิจัยในตำานี้ รวมทั้งสถิติตัวเลขทั้งหลายนั้น สหรัฐอเมริกาจะก้าวหน้ามากกว่าประเทศอื่นก็ตาม แต่การวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ

เทียบความต้องการหลักฐานจากประเทศอื่น ๆ เช่นกัน ในส่วนเกี่ยวกับลักษณะความเป็นเมืองของประเทศด้อยพัฒนา ถึงแม้ศาสตราจารย์ฮอว์ลีย์จะอุทิศให้ถึง ๒ บท แต่ก็ยังไม่มียละเอียดเต็มที่นักสำหรับผู้สนใจในดำนนี้ ผู้อ่านที่สนใจอาจจะอ่านจากหนังสือที่ศึกษาในเรื่องประเทศด้อยพัฒนาโดยตรง เช่น Gerald Breese (ed.), *The City in Newly Developing Countries : Readings on Urbanism and Urbanization* (1969)

สรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าอย่างมากต่อการศึกษาทางสังคมวิทยาและมนุษยนิเวศน์วิทยา ผู้วิจารณ์เชื่อว่าอีกไม่ช้าไม่นาน หนังสือเล่มนี้คงจะเป็นตำราชั้นคลาสสิกทางนิเวศน์วิทยาอีกเล่มหนึ่ง เช่นเดียวกับหนังสือ *Human Ecology* ซึ่งเขียนโดยผู้เขียนคนเดียวกัน

นิพนธ์ เทพวัลย์